Tuomas Ojanen
8.12.2017

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

U 60/2017 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (Euroopan tason poliittiset puolueet ja säätiöt)

Asetusehdotuksen pääasiallisesta sisällöstä voidaan viitata valtioneuvoston kirjelmästä ilmenevään. Kirjelmästä jää kuitenkin tulematta esiin muutama asetusehdotuksen taustoihin liittyvä seikka, jotka ansaitsevat maininnan.

Ensinnäkin asetusmuutosehdotus on osa unionin demokratiapakettia, joka tähtää unionin demokraattisen legitimiteetin lisäämiseen. Tavoite on yksi osa komisison puheenjohtajan, *Jean-Claude Junckerin*, komission kymmenestä painopisteestä (painopiste 10 – demokraattinen muutos). Paketin on tarkoitus tulla voimaan ennen vuoden 2019 Euroopan parlamentin vaaleja, käsillä oleva asetusehdotus mukaan lukien.

Asetuksen muutosehdotusten keskeisenä tavoitteena korjata epäkohtia ja puutteita, joita on ilmennyt nykyisen sääntelyn soveltamisessa ja joiden korjaamista ovat vaatineet komission ohella Euroopan parlamentti ja useat Euroopan tason poliittiset puolueet. Ongelmana on erityisesti pidetty nykyisten säännösten alttiutta väärinkäytöksille muun muassa siltä osin, kuka voi tukea Euroopan tason poliittisen puolueen rekisteröintiä. Viime vuosina on perustettu useita Euroopan tason poliittisia puolueita, jotka ovat kuitenkin koostuneet pääasiassa yksittäisistä poliitikoista ja/tai joissa yksi tai kaksi kansallista poliittista puoluetta ovat erittäin määräävässä asemassa. Monissa tapauksissa yhden kansallisen puolueen eri jäsenet tukevat useampaa kuin yhtä Euroopan tason poliittista puoluetta. Joissakin ääritapauksissa yksi kansallisen puolueen jäsen on tukenut useampaa kuin yhtä puoluetta.

Toisena keskeisenä ongelmana on pidetty myönnetyn EU-rahoituksen suhdetta edustukseen Euroopan parlamentissa. Tällä hetkellä Euroopan tason poliittiset puolueet voivat hakea rahoitusta vain, jos niillä on Euroopan parlamentissa vähintään yksi jäsen. Useat Euroopan tason poliittiset puolueet sekä Euroopan parlamentin hallintoyksiköt ovat nyt pyytäneet, että edustuksen vähimmäisrajaa nostetaan kolmeen parlamentin jäseneen, jotta voidaan estää julkisen rahoituksen väärinkäyttö perustamalla ”yhden miehen puolueita”.

Lopuksi on syytä todeta, että perustuslakivaliokunta on aiemmin ottanut kahdesti kantaa Euroopan tason poliittisia puolueita ja säätiöitä koskeviin asetusehdotuksiin lausunnoissaan PeVL 20/2001 vp ja PeVL 39/2012 vp.

Arvio

Nähdäkseni valtioneuvoston kirjelmästä ilmenevät kannat ja täsmentämistarpeet ovat perusteltuja. Näin ollen perustuslakivaliokunnan lausunnossa voidaan yhtyä niihin painottaen kuitenkin erityisesti seuraavia seikkoja:

- *Vaikutusarvioinnin puute*. Komissio ei ole toteuttanut muutosehdotuksesta riittävää vaikutusarviointia. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa tulisikin osaltaan painottaa tarvetta saada vielä tarkempia arvioita siitä, minkälaisia vaikutuksia ehdotetuilla muutoksilla olisi käytännössä ja miten muutokset vaikuttaisivat olemassa olevien poliittisten ryhmien asemaan. Koska rahoitusta koskevia sääntöjä olisi sovellettava samoin perustein kaikkiin Euroopan parlamentissa edustettuina oleviin poliittisiin voimiin (ks. myös PeVL 20/2001 vp), jatkovalmistelussa olisi erityisesti syytä varmistaa se, että ehdotetut muutokset eivät aiheettomasti haittaa demokraattisia toimintamahdollisuuksia ja etteivät ne tosiasiassa mielivaltaisesti suosi tai syrji joitain Euroopan parlamentissa edustettuina olevia poliittisia voimia.

- *Oikeasuhtaisuus*. Asetusehdotuksessa esitetään Euroopan tason poliittisille puolueille velvollisuutta julkaista tietoja kansallisten puolueiden verkkosivuilla (18 artikla) sekä muutoksia vastuuviranomaisen valvontatoimivaltaan (27 artikla) ja luonnollisen henkilön vastuuseen (27 ja 30 artiklat). Valtioneuvoston kannan mukaan komission tulisi vielä tarkemmin selvittää, ”ovatko (18 artiklaan lisättäväksi ehdotetun – TO) vaatimuksen laiminlyömisestä aiheutuvat seuraukset oikeansuhtaisia.” Nähdäkseni olisi kuitenkin yleisemminkin syytä vielä selvittää jatkovalmistelussa 18, 27 ja 30 artikloihin lisättävien vaatimusten oikeasuhtaisuutta, etenkin kun *voimassa oleva* asetuksen sääntely ei riittävästi vaikuta sitovan esimerkiksi rekisteristä poistamista vakaviin rekisteröimisedellytysten rikkomisiin tai olennaisesti väärien tai harhaanjohtavien tietojen antamiseen.

- *Unionin perustana olevien arvojen noudattamisen valvominen*. Rekisteröinnin edellytyksenä muun ohella on asetuksen 3 artiklan mukaan, että puolue tai säätiö ”…kunnioittaa ohjelmassaan ja toiminnassaan unionin perustana olevia arvoja, sellaisina kuin ne on ilmaistu Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 2 artiklassa, ja jotka ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina”. Näiden arvojen noudattaminen kangertelee nykyään valitettavan paljon unionissa ja sen jäsenvaltioissa. Nähdäkseni perustuslakivaliokunnan lausunnossa olisi paikallaan korostaa sitä, että vastuuviranomainen osaltaan kiinnittää jatkossa erityistä huomiota Euroopan tason poliittisten puolueiden ja Euroopan tason poliittisten säätiöiden valvonnassa siihen, että puolueet ja säätiöt kunnioittavat unionin perustana olevia arvoja.

Helsingissä 8. päivänä joulukuuta 2017

Tuomas Ojanen

OTT, professori

Helsinki